

Nr 94.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap; given Stockholms slott den 18 februari 1944.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om
förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Härigenom förordnas, att 5 § lagen den 23 maj 1924 om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

5 §.

Konungen äger — — — sin familj.

Finnes sökandens upptagande till svensk medborgare medföra gagn för riket, eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap, eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden synnerliga skäl för hans upptagande till svensk medborgare, må svenskt medborgarskap honom beviljas utan hinder av här ovan under punkterna 1 och 2 stadgade villkor. Har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap, må avvikelse ske jämväl från vad ovan under punkt 4 stadgats.

Upphör ej — — — Konungen beviljas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 januari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena och chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om *ändringar i medborgarskapslagstiftningen* samt anför därvid följande.

Gällande rätt.

Enligt 1 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap förvärvas svenskt medborgarskap, på grund av födsel, av barn i äktenskap, vars fader är svensk medborgare, samt av barn utom äktenskap, vars moder är svensk medborgare.

Utländsk man eller utländsk ogift kvinna, som är född här i riket och oavbrutet här haft sitt hemvist, blir enligt 2 § svensk medborgare vid uppnådd ålder av tjugutvå år, såvida ej under sista året avsägelse sker i viss angiven ordning. Utländsk kvinna, som ingår äktenskap med svensk medborgare, förvärvar enligt 3 § genom giftermålet svenskt medborgarskap. Ha makarna barn samman före äktenskapet, blir jämväl barnet svensk medborgare, såframt det är ogift och ännu ej fyllt tjuuguett år.

I 4 § stadgas, att den som, på grund av födseln, varit svensk men förlorat sitt svenska medborgarskap utan att bliva medborgare i annat land, återvinner svenskt medborgarskap genom att taga hemvist här i riket. Den som på grund av födseln varit svensk men sedermera blivit annat lands medborgare, återvinner svenskt medborgarskap, såframt han, efter förlust av det utländska medborgarskapet, tager hemvist här i riket eller också, medan han har hemvist här i riket, går sitt utländska medborgarskap förlustig.

Enligt 5 § äger Konungen, på ansökan, till svensk medborgare upptaga (naturalisera) utlänning, som 1. fyllt tjuuguett år; 2. sedan fem år har hemvist här i riket; 3. gjort sig känd för hederlig vandel; samt 4. har möjlighet att försörja sig och sin familj.

Finnes sökandens upptagande till svensk medborgare medföra gagn för riket, eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap, eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden synnerliga skäl för hans upp-

tagande till svensk medborgare, må svenskt medborgarskap honom beviljas utan hinder av de under punkterna 1 och 2 stadgade villkoren.

Upphör ej sökanden enligt rätten i det land, han tillhör, i och med sin naturalisation som svensk medborgare att vara medborgare i det landet, utan fordras härför medgivande av landets regering eller annan myndighet därstädes, skall, såframt ansökningen bifalles och sökanden ej redan styrkt att sådant medgivande lämnats, som villkor för medborgarskapets förvärvande stadgas, att sökanden skall inom viss tid och inför den länsstyrelse, som Konungen bestämmer, styrka att dylikt medgivande lämnats. Det åligger länsstyrelsen att pröva, huruvida behörigt bevis företetts, och att därom meddela beslut. Kan sökanden ej förete bevis som nyss nämnts, må, där synnerliga skäl därtill äro, medborgarskap honom ändock av Konungen beviljas.

I 6 § första stycket stadgas, att om utländsk man blir svensk medborgare enligt 2 eller 4 §, detta medför svenskt medborgarskap jämväl för hans hustru och ogifta barn i äktenskap under tjuguetå år, såframt de ha hemvist här i riket. Ha de ej hemvist här i riket, men tager sedermera hustrun under äktenskapets bestånd eller barn, som ännu är ogift och under tjuguetå år, under faderns livstid hemvist härstädes, vinner hustrun eller barnet svenskt medborgarskap, om mannen fortfarande är svensk medborgare. Vad sålunda stadgats skall enligt andra stycket av 6 § ej äga tillämpning å barn, som efter äktenskaps återgång eller äktenskapsskillnad står under moderns vårdnad, ej heller, medan hemskillnad består, å hustrun och barn, om vilket hon har vårdnaden. I 6 § tredje stycket stadgas, att om utländsk man, på ansökan enligt 5 §, varder upptagen till svensk medborgare, Konungen bestämmer, huruvida detta skall medföra svenskt medborgarskap även för hans hustru och ogifta barn i äktenskap under tjuguetå år. Hustrun skall, där ej särskilda skäl föranleda annat, beredas tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Förblir hon, trots mannens förvärv av svenskt medborgarskap, medborgare i främmande stat, må svenskt medborgarskap ej tilläggas henne med mindre hon samtyckt därtill.

Enligt 7 § skall vad i 6 § är stadgat därom, att barn i äktenskap förvärvar svenskt medborgarskap tillsammans med fadern, äga motsvarande tillämpning: 1. å förhållandet mellan barn utom äktenskap och barnets moder, såframt ej fadern är utländsk man och har vårdnaden om barnet; 2. å förhållandet mellan barn i äktenskap och moder, som är änka; samt 3. å förhållandet mellan barn i äktenskap och moder, vars äktenskap eljest är upplöst eller som är hemskild, såframt barnet står under moderns vårdnad.

I 8 § stadgas, att svenskt medborgarskap förloras av den som, genom naturalisation eller giftermål eller ock eljest, blir medborgare i annat land och där har eller efter förvärvet av medborgarskapet tager sitt hemvist. Oberoende av hemvistet förloras svenskt medborgarskap av ogift barn under tjuguetå år, som blir utländsk medborgare genom föräldrarnas äktenskap.

Enligt 9 § förlorar svensk man eller svensk ogift kvinna, som är född utom riket och aldrig här haft hemvist, sitt svenska medborgarskap vid uppnådd ålder av tjugutvå år, såframt ej dessförinnan Konungen, på an-

sökan, medgivit att medborgarskapet ändock må bibehållas. Med hemvist här i landet skall till sin verkan vara likställd vistelse här för fullgörande av värnplikt eller för deltagande i undervisningen vid svensk läroanstalt eller ock eljest under förhållanden, som tyda på samhörighet med Sverige. Förlust av svenskt medborgarskap enligt denna paragraf för svensk man medför, enligt andra stycket av paragrafen, förlust av sådant medborgarskap även för hans hustru samt barn i äktenskap. Vad sålunda stadgats äger motsvarande tillämpning å förhållandet mellan en kvinna och hennes barn utom äktenskap.

Närmare bestämmelser angående ansökan, som avses i 5 §, och den utredning, som erfordras för prövningen av sådan ansökan, ha meddelats genom kungörelse den 19 december 1924 (nr 525, ändrad 1926: 223) om vad iakttagas skall vid ansökning om svenskt medborgarskap. Vissa ytterligare föreskrifter beträffande tillämpning av medborgarskapslagen ha meddelats i kungörelse den 18 juni 1926 (nr 224), upptagande bl. a. bestämmelser om förfarandet vid ansökning om medgivande enligt 9 § medborgarskapslagen.

Angående tillkomsten av bestämmelserna om naturalisation i 5 § medborgarskapslagen må följande nämnas.

Under år 1921 utarbetades av delegerade för Sverige, Norge och Danmark förslag till särskilda lagar för de tre länderna om förvärvande och förlust av medborgarrätt. I det svenska förslaget upptogs i 5 § första stycket bestämmelser av i huvudsak samma innehåll som de nu gällande. Vidare stadgades i paragrafen, att om utlänning förut ägt svensk medborgarrätt eller eljest synnerliga skäl föreläge för hans upptagande till svensk medborgare, svensk medborgarrätt finge beviljas honom utan hinder av de förut i paragrafen stadgade villkoren. I stort sett motsvarande bestämmelser upptogs i det norska förslaget, varemot det danska på denna punkt allenast hänvisade till grundlovens bestämmelser om naturalisation.

I propositionen nr 29 till 1923 års riksdag med förslag till lag om förvärvande och förlust av medborgarrätt upptogs bestämmelser om Kungl. Maj:ts rätt att medgiva dispens från naturalisationsvillkoren av samma innehåll som i de delegerades förslag. Såsom skäl för dispens upptogs emellertid också, att sökandens upptagande till svensk medborgare funnes medföra gagn för riket. I propositionen framhölls, att genom de delegerades förslag — enligt vilket dispens finge ske ej blott från viss förutsättning för vinnande av naturalisation utan från varje därför uppställt villkor — åt stadgandet skänkts en smidighet, som skulle möjliggöra för Kungl. Maj:t att anpassa sitt handlings sätt efter de konkreta förhållandena i varje särskilt fall. Såsom exempel på fall då behov föreläge av en så allmänt hållen dispensföreskrift nämndes, att därigenom skulle beredas möjlighet *dels* till upptagande till svenska medborgare av här i riket, kanske allt ifrån sin födelse, bosatta utländska yuglingar, som ännu ej uppnått tjuguetå års ålder, något som ej sällan visat sig önskvärt, då vederbörande velat välja ett yrke för vilket fordrades innehav av svenskt medborgarskap, *dels ock* till återupptagande till svenska medborgare

av utomlands bosatta rent svenska element, vilka av en eller annan anledning förvärvat medborgarrätt i annat land och sålunda förlorat sin svenska medborgarrätt.

I utlåtande nr 15 anförde konstitutionsutskottet på denna punkt följande.

Vad angår de villkor för erhållande av naturalisation, som i förevarande paragraf stadgas, finner utskottet det välbetänt att, på sätt i propositionen föreslås, i regel kräva fem i stället för tre års hemvist i landet såsom villkor för naturalisations erhållande. En förbättring är ock enligt utskottets mening att kravet på sökandensandel icke, såsom nu är fallet, inskränkes till att allenast bestå däri, att han ej blivit dömd till sådan straffpåföljd, som i 2 kap. 19 § strafflagen sägs. Det krav, som i Kungl. Maj:ts förslag ersatt det förut gällande stadgandet — nämligen att den sökande skall under sin vistelse här i landet ha fört en hederligandel — går emellertid enligt utskottets mening å ena sidan i visst hänseende något för långt, medan det å andra sidan så till vida synes böra skärpas, att uppmärksamhet jämväl bör fästas vid vederbörandesandel, innan han inkommit i riket, detta i all synnerhet om naturalisation förekommer efter kortare vistelse i riket än fem år. I överensstämmelse härmed anser utskottet i likhet med lagrådet det av Kungl. Maj:ts föreslagna stadgandet lämpligen kunna ersättas med föreskrift om att den sökande skall ha »gjort sig känd för hederligandel». Kungl. Maj:t har på goda grunder föreslagit, att det krav på den naturalisationssökandes försörjningsförmåga, som av lagen uppställles, skall avse hans förmåga att försörja ej blott sig själv utan även sin familj. Däremot har utskottet ansett det såväl i nu gällande lag som i Kungl. Maj:ts förslag använda ordet »utväg» (att försörja sig och sin familj) lämpligen kunna ersättas med »möjlighet», vilket ord torde få anses innefatta ett anspråk av något mindre räckvidd.

Enligt utskottets mening kunna goda skäl anföras för den av departementschefen hävdade uppfattningen, att Kungl. Maj:t i vissa hänseenden bör erhålla friare händer, än nu är fallet, vid beviljande av naturalisation. Huru angeläget det än är att fasthålla, att staten ej kan erkänna något den enskildes rättsanspråk på att erhålla naturalisation, kan det dock icke förbises, att fall äro tänkbara, då tillämpningen av de i förevarande paragraf givna bestämmelserna om naturalisation, liksom av de i lagen i övrigt uppställda reglerna om förvärv och förlust av medborgarskap kunde leda till obilliga konsekvenser. Ur denna synpunkt finner utskottet för det första rimligt, att, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, undantag från de i lagen stadgade villkoren för naturalisation möjliggöras icke allenast i de fall, som i den nu gällande lagstiftningen avses, nämligen i huvudsak då vederbörandes upptagande till svensk medborgare finnes för riket medföra gagn, utan även, om sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller eljest med hänsyn till sökandens förhållanden synnerliga skäl för hans upptagande till svensk medborgare föreligga. För det andra finnes, med hänsyn till ovan antydda omständigheter, anledning att, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, medgiva undantag ej blott som hittills från villkoret om viss tids vistelse i landet utan även från kravet, att sökanden överhuvud taget skall ha hemvist här i riket, liksom även från regeln att han skall ha uppnått 21 års ålder. Goda skäl ha såväl i det till grund för propositionen liggande betänkandet som i ett yttrande av en ledamot av lagrådet anförts för möjliggörande av undantag i dessa hänseenden. Däremot anser utskottet föga tilltalande att medgiva möjlighet till undantag från de krav, som uppställas i avseende å hederligandel och försörjningsförmåga. I de fall, då en sökande brister i fullgörandet av de fordringar, som härutinnan av lagen uppställts, synes det utskottet uppenbart, att medborgarskap ej bör beviljas honom. En sådan uppfattning kan utskottet med så mycket

större styrka hävda, som utskottet genom smärre jämkningar i formuleringen något mildrat innebörden av de krav, som i sist nämnda hänseenden uppställas.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte för sin del antaga ett av utskottet framlagt lagförslag. I en vid utlåtandet fogad reservation hemställde herr Reuterskiöld, att riksdagen, under förklaring att Kungl. Maj:ts proposition icke kunnat i föreliggande skick antagas, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, eventuellt efter samarbete med de norska och danska regeringarna, måtte taga den i propositionen behandlade frågan i förnyat övervägande samt därefter för riksdagen framlägga nytt förslag till lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Vid behandlingen inom riksdagens kamrar biföll första kammaren nämnda reservation, varemot andra kammaren godkände det av utskottet framlagda lagförslaget. Då någon sammanjämkning icke lät sig göra (se konstitutionsutskottets memorial nr 18), hade frågan för den riksdagen förfallit.

Genom proposition, nr 137, framlade Kungl. Maj:t för 1924 års riksdag ett nytt förslag till lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap. I detta förslag hade 5 § ändrats på sätt konstitutionsutskottet hemställt vid 1923 års riksdag, och paragrafen hade i förslaget samma lydelse som den nu gällande lagen. Propositionen bifölls av riksdagen.

Socialstyrelsens utredning.

I skrivelse den 25 maj 1938 (nr 328) anhöll riksdagen, i anledning av en inom andra kammaren väckt motion (nr 1 av herr Nylander), om skyndsamt allsidig utredning angående utlandssvenskarnas rättigheter och skyldigheter i syfte att fastare knyta banden mellan dem och hemlandet. Riksdagen hemställde tillika att Kungl. Maj:t måtte med ledning av utredningen framlägga förslag till riksdagen.

Sedan Kungl. Maj:t den 18 november 1938 anbefallt socialstyrelsen att verkställa den utredning, varom riksdagen gjort framställning, samt att inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda, överlämnade socialstyrelsen med skrivelse den 30 september 1941 utredning och förslag i ärendet (SOU 1941: 36).

I kapitel II av betänkandet ha upptagits till behandling frågor om utlandssvenskarnas medborgarskap. Efter en framställning av svensk och utländsk lagstiftning om medborgarskap har redogjorts för vissa till socialstyrelsen inkomna yttranden i frågan. Däribland omnämnes en från dåvarande sekreteraren i svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, kyrkoherde C. E. Rohdin inkommen skrivelse, vari uttalades önskemålet att hemvändande svenskar, som erhållit medborgarrätt i utlandet, efter anhållan måtte bli erkända såsom svenska medborgare. Därmed åsyftades, att samtliga de i medborgarskapslagens 5 § uppställda villkoren för beviljande av svenskt medborgarskap måtte kunna eftergivnas för det fall att den sökande tidigare varit svensk medborgare. Vidare redogöres för en från riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet inkommen skrivelse, vari uttalades att föreningen fått

den uppfattningen, att bland utlandssvenskar, som på det ena eller andra sättet förlorat sitt svenska medborgarskap, ett utbrett missnöje rådde med den tunga och omständliga procedur som måste anlitas för återfående av svenskt medborgarskap; även kostnaderna spelade en roll. Föreningen ansåge en bättre anpassning av proceduren efter de skilda omständigheterna vara påkallad. Här åsyftades t. ex. det för en utlandssvensk ej sällan betydande besväret att angiva sådan församling i Sverige, där han tidigare varit skriven, ävensom den möjligtvis alltför opraktiska beskaffenheten av de formulär som i vissa fall skulle ifyllas hos länsstyrelse i riket. En lättillgänglig upplysning om tillvägagångssättet i det hela kunde efter riksföreningens mening också vara välkommen. Socialstyrelsen omnämner tillika, att såväl i kyrkoherden Rohdins skrivelse som i yttranden från professorn S. Wall och kyrkoherden i svenska församlingen i London uttalats önskemål, avseende rätt för svensk kvinna, som ingår äktenskap med utlänning, att även efter sin flyttning till mannens hemland få behålla sitt svenska medborgarskap.

I sitt yttrande har socialstyrelsen till en början uttalat, att övergång till annat medborgarskap ofta föranletts av praktiska skäl och att styrelsen funne från en del håll uttalade varningar för en missriktad propaganda för det svenska medborgarskapets bevarande värda att beaktas.

Vidare anför styrelsen:

Önskemål ha å andra sidan framställts om *lättnader i villkoren för återvinnande av svenskt medborgarskap* vid utlandssvenskars återflyttning till Sverige. Kyrkoherde Rohdins förslag med hänsyftning på bestämmelserna i medborgarskapslagens 5 § angående naturalisation av annat lands medborgare torde här böra uppmärksammas. I fråga om före detta svenska medborgare kan nu undantag av Kungl. Maj:t beviljas beträffande föreskrifterna med avseende på minimiålder och viss tids hemvist i riket men icke i fråga om de två andra villkor för naturalisation, som därjämte uppställas i nämnda lagparagraf och som avse hederlig vandel samt försörjningsförmåga. Särskild det sist berörda villkoret, innebärande att vederbörande person skall ha »möjlighet att försörja sig och sin familj», kan utan tvivel i vissa fall te sig onödigt hårt, och det torde få anses vara helt i sin ordning, att Kungl. Maj:t även här erhåller befogenhet att medgiva undantag i fråga om personer, som tidigare varit svenska medborgare. Det bör visserligen icke förbises, att i somliga fall den svenska staten sålunda skulle kunna komma att påtaga sig vissa förpliktelser, som eljest skulle ha åvilat en främmande stat. Sådana förpliktelser böra emellertid efter styrelsens mening den svenska staten rimligtvis kunna påtaga sig gentemot en före detta svensk medborgare, och i synnerhet föreligga skäl härtill, när denne är född i Sverige.¹ Det torde också kunna ifrågasättas, huruvida icke en liknande möjlighet till undantag från lagens bestämmelser för före detta svenska medborgare skulle kunna vara på sin plats jämväl i fråga om det uppställda villkoret, att vederbörande skall ha »gjort sig känd för hederlig vandel». Kravet är i och för sig självklart berättigat men kan komma att te sig oskäligt i vissa behjärtansvärda undantagsfall, där de officiella aktstyckena kunna ha givit en alltför ensidig orientering i fråga om personens »vandel». Beträffande i Sverige födda personer

¹ Styrelsen har härmed även velat förorda det i motion vid 1941 års riksdag (I: 72) framställda önskemålet om underlättandet särskilt för svenskfödda kvinnor, som genom giftermål med utlänningar förlorat sitt svenska medborgarskap, att återvinna detta, trots att de saknade tillfredsställande möjligheter att försörja sig och sina familjer.

synes det även i andra fall kunna vara rimligt, att en möjlighet till dispens från det här nämnda villkoret står till buds. Det bör härvid också tagas hänsyn till den omständigheten, att en svenskfödd utländsk medborgare icke lär komma att hemsändas enligt fattigvårdslagen, även om föreliggande omständigheter eljest skulle motivera sådant förfaringssätt, samt att förpassning ur riket i enlighet med utlänningslagen beträffande denna kategori ej heller kommer i fråga annat än i undantagsfall, där personliga omständigheter av synnerligen graverande art kunna föreligga. Det må till sist nämnas, att det ursprungliga lagförslaget (jfr Kungl. Maj:ts proposition nr 29 till 1923 års riksdag) hade förbehållit Kungl. Maj:t befogenhet att i fråga om före detta svenska medborgare medgiva undantag från lagens stadganden i bägge de hänseenden, som här nämnts.

Med åberopande av vad ovan anförts — och med betoning av att det sålunda här gäller endast en rätt, som må tagas i anspråk för särskilda fall — får styrelsen förorda, att Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att medgiva dispens även från de två sista i medborgarskapslagens 5 § uppställda villkoren för förvärv av svenskt medborgarskap, när fråga är om före detta svenska medborgare. Självfallet är, att vid tillämpning av en sådan befogenhet konsekvenserna av ett bifall till en föreliggande ansökning även få betraktas ur invandringspolitiska synpunkter. Sådana hänsyn bliva alldeles särskilt påkallade under en krigssituation som den närvarande.

De av riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet framförda anmärkningarna med avseende på *den tekniska proceduren vid återförvärv av svenskt medborgarskap* torde knappast i det hela kunna anses befogade. Goda skäl synas motivera kravet på att den sökande skall angiva den församling i Sverige, där han tidigare varit skriven, och därmed tillhandahålla en möjlighet att identifiera honom efter hans tidigare kyrkobokföring här. Endast i särskilda fall bör detta krav kunna eftergivnas. De vid uppgiftslämnandet använda formulären lära näppeligen kunna anses alltför omständliga i sak, med hänsyn till att de skola kunna vara användbara för många olika kategorier av sökande. Om en begärd uppgift eller handling icke kan tillhandahållas, kan alltid meddelande härom lämnas på formuläret, och påföljden blir icke ovillkorligen, att ansökningen avslås. Emellertid lär den anmärkningen kunna med fog framställas med avseende på de formulär, som komma till användning vid utlandssvenskars ansökningar om svenskt medborgarskap, att de här och var i sin formella uppställning synas vara mer än nödigt svårbegripliga. En mera populär avfattning — med anlitande i större utsträckning även av frågeformen — vore önskvärd.

En i viss mån *liberalare praxis* kan sättas i fråga med avseende på *tillämpningen av föreskriften i gällande lags 9 §* om möjlighet till fortsatt svenskt medborgarskap beträffande sådana utomlands födda svenskar, som ha gjort ansökan härom hos Konungen före uppnådda 22 år. Ett bifall till ansökningar om bevarandet av medborgarskapet enligt den nämnda föreskriften borde sålunda i en vidare omfattning kunna ifrågakomma beträffande svenskfödda i senare led. Kungl. Maj:t har befogenhet att giva en mer eller mindre utsträckt tillämpning av lagens ifrågavarande stadgande. Den iakttagna begränsningen i hitillsvarande praxis på denna punkt är väl i allmänhet principiellt välgrundad, men detta behöver icke utesluta en liberalare tillämpning av lagbestämmelsen, där särskilda förhållanden kunna motivera ett avsteg från den lagtillämpning, som i regel praktiseras.

De hos styrelsen framställda förslag, som avse en *lagändring* i den riktningen, att *svensk kvinna, som gifter sig med utlänning*, skulle få rätt att även efter sin flyttning till mannens hemland behålla sitt svenska medborgarskap, må här endast i korthet beröras. Det synes vara uppenbart, att en sådan änd-

ring av gällande svensk lag skulle möjliggöra uppkommandet av ett dubbelt medborgarskap för kvinnan i de fall där hon genom giftermålet förvärvar medborgarskap i mannens hemland. Detta kan medföra rättsliga konsekvenser, beträffande vilka en närmare undersökning för olika länders vidkommande skulle vara påkallad. Viktiga rent principiella spörsmål komma här tydligtvis också i betraktande. Styrelsen har för sin del icke funnit skäl till ändring i nu gällande bestämmelser på detta område.

Behovet av en förbättrad upplysning om medborgarskapslagens bestämmelser borde efter styrelsens mening tillgodoses.

Yttranden över socialstyrelsens förslag.

Över socialstyrelsens utredning avgåvos efter remiss yttranden av ärkebiskopen, upplysningsnämnden, kommerskollegium, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, statistiska centralbyrån, skolöverstyrelsen, telegrafstyrelsen, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, järnvägsstyrelsen, aktiebolaget radiotjänst, svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, svenska kyrkans missionsstyrelse, sällskapet svenska baptistmissionen, Sveriges allmänna exportförening, svenska sparbanksföreningen, riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, svensk-amerikanska nyhetsbyrån, svenska bokförläggareföreningen, institutet för svensk utlandstjänst, utlandssvenskarnas förening, folkbildningsförbundet, kooperativa förbundet, tidningarnas telegrambyrå, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige samt Sverige-Amerikastiftelsen.

Åtskilliga av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna ha ej yttrat sig över den del av socialstyrelsens förslag som avser ändringar i medborgarskapslagstiftningen.

Socialstyrelsens förslag i nämnda del har uttryckligen tillstyrkts eller lämnats utan erinran av ärkebiskopen, kommerskollegium, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, svenska kyrkans missionsstyrelse, Sveriges allmänna exportförening, riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, institutet för svensk utlandstjänst och utlandssvenskarnas förening.

Kommerskollegium anför följande.

Vad angår förutvarande svenska medborgares möjligheter att återvinna sitt svenska medborgarskap, anser sig kollegium böra tillstyrka förslaget att Kungl. Maj:t skall bemyndigas medgiva dispens från samtliga de i medborgarskapslagens 5 § uppställda villkoren för förvärv av svenskt medborgarskap, alltså även från kraven att vederbörande skall ha gjort sig känd för hederlig vandel samt ha möjlighet att försörja sig och sin familj. Det framstår såsom mindre tilltalande, att exempelvis en förutvarande i Sverige född svensk medborgare, som söker återvinna sitt svenska medborgarskap, med nödvändighet skall visa sig vara i stånd att försörja sig för att kunna återfå sitt medborgarskap. Den djupa samhörighet med moderlandet, som kan föreligga i dylika fall, motiverar otvivelaktigt, att möjlighet beredes Kungl. Maj:t att medgiva dispens från nyssnämnda krav.

Länsstyrelsen i Blekinge län har understrukt lämpligheten av att den i 5 § medborgarskapslagen stadgade rätten för Kungl. Maj:t att i särskilda fall dispensera från de där stadgade villkoren för naturalisation utsträckes till att gälla samtliga dessa villkor. Länsstyrelsen har därvid erinrat om att en dylik utsträckt dispensrätt föreslagits redan av den skandinaviska delegation, som framlade det förslag till ny medborgarskapslag, som legat till grund för 1924 års lagstiftning i ämnet. Ej minst erfarenheten från de senaste åren — bl. a. svenskbybornas och estlandssvenskars överflyttande till Sverige — syntes ha bestyrkt behovet av en dylik utsträckt dispensmöjlighet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har framhållit, att ej sällan i medborgarsärenden, vari länsstyrelsen haft att yttra sig, fordran på förhandenvarande av de lagstadgade förutsättningarna för återvinnande av svenskt medborgarskap i deras fulla utsträckning framträtt såsom alltför rigorös.

Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet har framhållit, att frågan om utlandssvenskens medborgarskap icke borde tillmätas den vikt att svenska åtgärder vidtoges för att söka förmå utlandssvenskar att behålla sitt medborgarskap, då ekonomiska eller andra skäl talade för övergång till vistelselandets. Denna inställning medförde å andra sidan en önskan, att varje tänkbar åtgärd vidtoges för att underlätta för till Sverige återvänd utlandssvensk att återvinna svenskt medborgarskap. Den rationella lösningen skulle då vara, att förutvarande svensk medborgare, som bosatt sig i riket och där viss tid varit mantalsskriven, på ansökan utan prövning åter upptoges till svensk medborgare. Riskerna för dubbelt medborgarskap finge i så fall undanröjas genom överenskommelse med främmande makter. Då denna utväg icke syntes för tillfället användbar, förefölle den av socialstyrelsen föreslagna metoden, att medborgarskapslagen ändrades därhän, att Kungl. Maj:t medgäves rätt att lämna dispens även från de i 5 § av lagen stadgade villkoren om intyg på vandel och möjlighet att försörja sig, väl grundad. Stadgandet att svensk kvinna genom giftermål med utländsk man förlorade sitt svenska medborgarskap hade, såsom socialstyrelsen påpekat, en principiell bakgrund, som icke i detta sammanhang borde diskuteras. Det förefölle emellertid uppenbart, att den situation, som nu rådde, motiverade långtgående lättnader för kvinna, som återvänt till Sverige och som förlorat sitt medborgarskap genom giftermål. I sådana fall borde svenskt medborgarskap kunna beviljas utan krav på bevis som omförmäldes i 5 § medborgarskapslagen och utan hänsyn till frågan om det dubbla medborgarskapet. Dubbelt medborgarskap kunde ju redan nu uppstå därigenom att gift kvinna icke tagit hemvist i mannens hemland. Skäl förefölle icke föreligga att behandla med utlänning gift kvinna, som för kortare eller längre tid tagit hemvist i mannens hemland och som därefter återvänt till Sverige, så att hon komme i märkbart sämre ställning än om hon icke avflyttat från riket. I det stora flertalet fall torde sådan återflyttning ske på grund av förhållanden utanför vederbörandes egen kontroll. Någon ökning i frekvensen torde knappast bliva resultatet av ändring i antydd riktning i gällande lag.

Utlandssvenskarnas förening har anfört bl. a. följande.

Föreningen ber att till alla delar få instämna i socialstyrelsens uppfattning om lämpligheten av en uppmjukning av gällande bestämmelser i medborgarskapslagen till förmån för utlandssvenskarna. I främsta rummet är naturligtvis av vikt, att återvinnandet av förlorat svenskt medborgarskap på alla sätt underlättas.

I detta syfte bör enligt föreningens åsikt Kungl. Maj:t erhålla befogenhet att medge dispens från samtliga de i 5 § medborgarskapslagen uppställda villkoren för förvärv av svenskt medborgarskap, när sökanden tidigare varit svensk medborgare. Sålunda må denne i allmänhet kunna befrias från nu föreliggande skyldighet att bevisa, att han gjort sig känd för hedrande vandel och att han har möjlighet att försörja sig och sin familj. Samhörigheten mellan utlandssvensken och moderlandet fordrar otvivelaktigt, att det beredes möjlighet till dispens från sådana krav.

Särskilt bör framhållas de fall, där svenskfödda kvinnor genom giftermål med utlänningar förlorat sitt svenska medborgarskap och önska återvinna detta, trots att de sakna tillfredsställande möjligheter att försörja sig och sin familj och i varje fall sakna möjlighet att bevisa detta. Vi anse det under de rådande förhållandena ute i världen vara synnerligen önskvärt, att största möjliga lättnader beredas sådana kvinnor.

På grund av att många i nuvarande situation möta oöverstigliga svårigheter för bibehållandet av sitt svenska medborgarskap, har föreningen i fråga om 9 § medborgarskapslagen ingått med ett förslag till Kungl. Maj:t den 6 november 1941, vilket emellertid hittills icke föranlett någon åtgärd från regeringens sida. Föreningens hemställan går ut på att genom ändring av lagen eller genom en fristående lag sådana bestämmelser utfärdas, att personer, vilka efter krigets utbrott eller den senare dag, som må finnas lämplig, uppnått 22 års ålder, erhålla rätt att viss tid efter krigets slut här taga hemvist eller göra ansökan om bibehållande av svenskt medborgarskap med verkan enligt 9 § medborgarskapslagen. Föreningen ber att få framhålla önskvärdheten av att en sådan lagändring genomföres.

Svensk, som blivit amerikansk eller argentinsk medborgare, återvinner utan vidare sitt svenska medborgarskap, då han i två års tid haft hemvist i Sverige. Detta sammanhänger med den amerikanska lagbestämmelsen, att vederbörande, som avflyttat från Amerikas Förenata Stater resp. Argentina och uppehåller sig i ursprungslandet minst två år, automatiskt förlorar sitt amerikanska resp. argentinska medborgarskap. Det vore önskvärt att genom avtal med andra stater, särskilt transoceaniska sådana, liknande förmåner kunde tryggas åt utlandssvenskar, som där erhållit medborgarskap.

Föreningen vill fästa uppmärksamheten på att särskilt under de senaste årtiondena många utlandssvenskar direkt eller indirekt tvungits att förvärva medborgarskap inom det land, där han har sin verksamhet; konkurrens, nationalistiska strömningar ävensom främmande lands lagstiftning, varigenom föreskrives att viss del av de i industri- och handelsföretag sysselsatta skola vara landets medborgare, äro faktorer, som ofta tvinga fram ett byte av medborgarskap; ekonomiska och familjeskäl kunna även tala för övergång till annat medborgarskap. Det är ej lämpligt att då söka förmå vederbörande att behålla sitt svenska medborgarskap, men man bör å andra sidan söka undanröja varje hinder för återförvärvandet av detsamma. Man bör tillse, att vederbörande snarast möjligt och på ett smidigt sätt åter skall kunna bli svensk medborgare.

Pensionsstyrelsen — som yttrat sig över socialstyrelsens förslag till ändring i 5 § medborgarskapslagen endast i vad detsamma avsåge-befogenhet

för Kungl. Maj:t att medgiva dispens från det för naturalisation uppställda kravet på försörjningsförmåga — har uttalat, att i styrelsens verksamhet under stundom inträffade, att folkpension måst förvägras före detta svenska medborgare, som vore och under större delen av sitt liv varit bosatta i Sverige, endast av den anledningen att de på grund av oförmåga att försörja sig och sin familj icke kunde återfå sitt svenska medborgarskap. Ett utvidgande av Kungl. Maj:ts dispensrätt till att omfatta även punkt 4 i 5 § medborgarskapslagen skulle bl. a. medföra, att dessa personer, vilka för närvarande vore uteslutna från rätt till folkpension, skulle beredas möjlighet att erhålla sådan. En utveckling i denna riktning funne pensionsstyrelsen lämplig och tillstyrkte därför socialstyrelsens förslag i förevarande avseende.

I de yttranden som avgivits av *överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Jämtlands län* har socialstyrelsens förslag om dispensrätt för Kungl. Maj:t från kravet på försörjningsmöjlighet lämnats utan erinran, varemot dessa myndigheter avstyrkt förslaget i vad detsamma avser rätt till dispens från kravet på hederlig vandel. Överståthållarämbetet har i detta hänseende anfört följande.

Överståthållarämbetet kan icke finna någon anledning att medgiva dispens från villkoret att sökanden skall ha gjort sig känd för hederlig vandel. Enligt socialstyrelsens mening skulle detta villkor kunna komma att te sig oskäligt i vissa behjärtansvärda undantagsfall, där de officiella aktstyckena kunna giva en alltför ensidig orientering ifråga om personens vandel. Förutom denna motivering, vilken till sin innebörd synes överståthållarämbetet oklar, anför socialstyrelsen, att det beträffande i Sverige födda personer även i andra fall synes kunna vara rimligt, att en möjlighet till dispens från villkoret ifråga står till buds. Häremot vill överståthållarämbetet framhålla, att innebörden av begreppet »känd för hederlig vandel» ytterst torde vara beroende av den tolkning, som de rättstillämpande myndigheterna alltefter det föreliggande ärendets art finna böra ifrågakomma, och att den nu befintliga lagtexten sålunda icke torde lägga hinder i vägen för att Kungl. Maj:t vid tillämpningen av ifrågavarande villkor tager de hänsyn, som rimligen böra föränledas av speciella förhållanden. Det synes överståthållarämbetet ock böra bemärkas, att den sökande, som fått ansökan om medborgarskap avslagen, emedan han icke ansetts vara känd för hederlig vandel, har möjlighet att avvakta tiden och återkomma med ny ansökan, sedan hans vandel blivit ytterligare prövad.

Vissa särskilda framställningar.

I en den 19 mars 1942 till chefen för justitiedepartementet inkommen skrivelse har *direktören vid Stockholms stads rättshjälpsanstalt Gösta Swartling* anfört i huvudsak följande.

Den 23 mars 1930 ingick härstädes en svensk kvinna äktenskap med en tysk undersåte. Genom Stockholms rådhusrätts utslag den 10 oktober 1934 upplöstes äktenskapet, varvid kvinnan tillerkändes vårdnaden om makarnas den 4 juni 1930 här födda dotter. Då kvinnan genom födseln var svensk medborgare och under äktenskapet libehöll hemvist i riket, förblev hon trots äktenskapet med en utlänning svensk medborgare. Dottern åter blev såsom född i äktenskap tysk undersåte.

Därest kvinnan genom äktenskapets ingående eller därefter förlorat sitt

svenska medborgarskap och efter äktenskapets upplösning återvunnit det, skulle jämlikt 7 § medborgarskapslagen jämväl dottern erhållit svenskt medborgarskap. Den särskilda samhörigheten mellan barnet och den av föräldrarna, som har vårdnaden om det, måste antagas vara grunden till denna lagbestämmelse. Då det syntes rimligt att den omständigheten, att kvinnan icke förlorat sitt svenska medborgarskap genom äktenskap med en utlänning, icke skulle försämra dotterns möjlighet att förvärva samma medborgarskap, som modern hade efter äktenskapets upplösning, hemställde modern i underdånig ansökan, att dottern jämlikt 11 § ovan nämnda lag och grunderna för 4, 6 och 7 §§ samma lag måtte förklaras vara svensk medborgare. Ansökningen blev den 10 november 1939 avslagen.

Det synes otillfredsställande, att barnet i en situation som den ovan beskrivna icke kan bli svensk medborgare i samband med äktenskapets upplösning. Såsom regel torde bifall till ansökan om naturalisation icke kunna påräknas med hänsyn till det icke dispensabla villkoret i 5 § 4. medborgarskapslagen.

Jag får under hänvisning till ovanstående ifrågasätta, om icke förevarande spörsmål borde lösas genom lagändring. Då de internationella förbindelserna åter bli normala, torde fall, som det ovan beskrivna, komma att bli va allt vanligare och frågans lösning erhålla en ej så ringa praktisk betydelse.

Utlandssvenskarnas förening har i den i föreningens yttrande omnämnda underdåniga skrivelsen den 6 november 1941 framhållit, att svenska medborgare, som vistades utomlands, på grund av nuvarande förhållanden mötte ökade och i många fall oöverstigliga svårigheter för bibehållande av sitt svenska medborgarskap. Efter att ha redogjort för bestämmelserna i 9 § medborgarskapslagen om förlust av medborgarskap vid tjugutvå års ålder för den som är född utom riket och aldrig här haft hemvist, uttalar föreningen, att det efter stormaktskrigets utbrott och särskilt med den utbredning det sedan april 1940 tagit i många fall ställde sig omöjligt att vidtaga erforderliga åtgärder för att förebygga förlusten av svenskt medborgarskap. Föreningen hemställde att genom ändring av medborgarskapslagen eller genom en fristående lag sådana bestämmelser utfärdades, att personer, vilka efter krigets utbrott eller den senare dag som kunde finnas lämplig uppnått tjugutvå års ålder, erhöle rätt att viss tid efter krigets slut här taga hemvist eller göra ansökan om bibehållande av svenskt medborgarskap med verkan enligt 9 § medborgarskapslagen.

I skrivelsen erinras slutligen om att i Danmark genom lag den 25 juni 1940 införts bestämmelser av den innebörd föreningen nu föreslagit.

Inom riksdagen väckta motioner.

I två motioner (I: 72 och II: 107) vid 1941 års riksdag föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning i syfte att underlätta för svenskfödda personer, vilka förlorat sitt svenska medborgarskap, att återvinna detsamma, ehuru de saknade tillfredsställande möjligheter att försörja sig och sin familj. Motionerna avstyrktes av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 9) under framhållande av att den visserligen indispen-sabla regeln, att sökanden för erhållande av svenskt medborgarskap skulle ha möjlighet att försörja sig och sin familj, avsåktligen så formulerats, att den i

tillämpningen medgåve ett visst mått av diskretionärt bedömande. Vidare erinrade utskottet om att ifrågavarande naturalisationsvillkor i praxis icke heller alltid upprätthållits med större stränghet beträffande personer, som tidigare varit svenska medborgare, och att det ytterst sällan inträffat, att svenskfödda personers ansökningar om naturalisation avslagits på grund av bestämmelsen i medborgarskapslagen om försörjningsförmågan. Utskottet hänvisade därjämte till att spörsmålet komme att beaktas vid den förut nämnda, inom socialstyrelsen pågående utredningen. — Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Vid 1942 års riksdag väcktes en motion (II: 159), vari hemställdes, att riksdagen ville för sin del besluta sådana ändringar i 5 § medborgarskapslagen, att f. d. svenska medborgare efter dispens av Kungl. Maj:t kunde återförvärva svenskt medborgarskap även om de icke kunde uppfylla däri uppställda villkor angående försörjningsförmåga. Motionen behandlades av konstitutionsutskottet, som i sitt utlåtande (nr 2) hänvisade till att socialstyrelsens förut omnämnda utredning nu vore fullbordad och att den i motionen berörda frågan jämte vissa andra medborgarskapslagen vidkommande spörsmål däri upptagits till behandling. Då emellertid socialstyrelsens betänkande remitterats till ett antal myndigheter och enskilda organisationer, och då en lagändring i motionens syfte utan större olägenhet borde kunna anstå till dess utredningen slutförts, avstyrkte utskottet, som erkände det beaktansvärda i syftemålet med motionen, bifall till densamma. — I enlighet med utskottets hemställan avlog riksdagen motionen.

Vid 1943 års riksdag framfördes frågan ånyo i en motion (II: 40) med samma yrkande som i den vid 1942 års riksdag väckta motionen.

I utlåtande (nr 5) över motionen anförde konstitutionsutskottet att, enligt vad utskottet inhämtat, under år 1942 intet fall förekommit, där Kungl. Maj:t avslagit en före detta svensk medborgares ansökning om återfående av svenskt medborgarskap, därför att denne ej fyllt medborgarskapslagens krav beträffande försörjningsförmågan. Något trängande behov av en omedelbar lagändring i motionens syfte kunde sålunda icke anses föreligga. Denna syntes utskottet lämpligen kunna anstå, till dess den inom justitiedepartementet pågående överarbetningen av socialstyrelsens förslag till såväl den nu ifrågasatta som vissa andra ändringar i medborgarskapslagen blivit slutförd. Utskottet förväntade, att detta skulle kunna ske inom en snar framtid, så att proposition i ämnet senast skulle kunna föreläggas 1944 års lagtima riksdag. Under hänvisning till nu anförda omständigheter ansåge sig utskottet för närvarande ej böra tillstyrka bifall till det i motionen framförda förslaget om en omedelbar ändring i medborgarskapslagen. Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation av sju ledamöter av utskottet åberopades, att de myndigheter och organisationer, som avgivit yttranden över socialstyrelsens utredning, i den mån de direkt yttrat sig i förevarande spörsmål, tillstyrkt att Kungl. Maj:t erhöle befogenhet att medgiva dispens från

villkoret om försörjningsförmågan. Enligt reservanterna borde i utskottets utlåtande ha gjorts följande uttalande.

Då utskottet föregående år avstyrkte och riksdagen avtog en motion av i huvudsak samma innehåll som den nu föreliggande, skedde detta under erkännande av det beaktansvärda i motionens syftemål samt i förväntan att Kungl. Maj:t utan onödig tidsutdräkt skulle inför riksdagen framlägga de förslag till ändringar i medborgarskapslagen, vartill den fortsatta utredningen gäve anledning. Vad som under remissbehandlingen framkommit i ärendet har ytterligare styrkt angelägenheten av att den i föreliggande motion ifrågasatta lagstiftningen snarast möjligt kommer till stånd. I detta sammanhang vill utskottet i anslutning till vad pensionsstyrelsen härutinnan anfört särskilt understryka det otillfredsställande i att för närvarande före detta svenska medborgare, som kanske större delen av sitt liv varit bosatta i Sverige, på grund av oförmåga att försörja sig och sina familjer icke kunna återfå sitt svenska medborgarskap, ett förhållande som gör att de utestängas från folkpension. Men även i andra avseenden äro de missgynnade. De kunna sålunda i princip icke erhålla invalidunderstöd, barnbidrag och blindhetsersättning. Vad åter fattigvården beträffar äga de visserligen samma rätt som svenska medborgare till fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen, till vilket lagrum bestämmelser i 60 § samma lag anknyta sig. Enligt dessa bestämmelser har staten att gottgöra fattigvårdssamhälle för obligatorisk fattigvård, som lämnats till utländsk medborgare. Då emellertid någon motsvarande gottgörelse till fattigvårdssamhälle icke utgår för frivillig fattigvård enligt 2 § fattigvårdslagen, har det blivit praxis, att dylik fattigvård icke lämnas till utlänningar. Otvivelaktigt är också att ett genomförande av den i motionen föreslagna lagstiftningen utan samtidig ändring i bestämmelserna om statens skyldighet att ersätta fattigvårdssamhälle för fattigvård i vissa fall kan komma att betunga sådana mindre och ekonomiskt svagare kommuner, där före detta svenska medborgare för närvarande vistas. Med hänsyn härtill men även till att den bristande förmågan att försörja sig understundom kan vara beroende av främmande stats åtgärd, varigenom den nödlidande exempelvis förhindrats att fritt förfoga över honom tillhörig, i utlandet befintlig egendom, synes det utskottet motiverat att, i samband med de föreslagna ändringarna i medborgarskapslagen, sådana ändringar vidtagas i gällande lagstiftning, att statens skyldighet att ersätta fattigvårdssamhälle dess kostnader för obligatorisk fattigvård av före detta svenska medborgare får fortbestå även sedan dessa genom kungl. dispens förvärvat svenskt medborgarskap.

Enligt reservanterna hade utskottet bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande snarast möjligt och senast vid 1944 års riksdag av förslag till sådana ändringar i medborgarskapslagen, att före detta svenska medborgare kunde återförvärva svenskt medborgarskap även om de icke uppfyllde däri uppställda villkor angående försörjningsförmåga.

Vid behandlingen inom riksdagen biföll första kammaren utskottets hemställan, varemot andra kammaren biföll reservationen. Frågan hade alltså förfallit.

De övriga nordiska ländernas lagstiftning.

I Danmark kan naturalisation av utlänning ske allenast genom lag (grundloven § 50). Några allmänna villkor för naturalisation finnas icke bestämda.

Enligt § 6 i lov den 18 april 1925 om Erhvervelse og Fortabelse af Infødsret — vilken lag tillkom efter förut angivna samarbete mellan delegerade för Sverige, Danmark och Norge — förlorar dansk man och dansk ogift kvinna, som är född i utlandet och aldrig har bott i Danmark, sitt danska medborgarskap vid fyllda 22 år. Genom kungl. resolution kan dock medgivas att han skall bibehålla sitt danska medborgarskap. Den som har fullgjort dansk värnplikt eller uppehållit sig i Danmark för sin utbildning eller eljest under förhållande som tyder på samhörighet med Danmark skall vid tillämpningen av denna paragraf anses ha bott i Danmark.

Genom en tillfällig lag den 25 juni 1940, som omedelbart trätt i kraft, har bestämts, att nyssnämnda stadgande om förlust av danskt medborgarskap icke skall äga tillämpning å den som fyller 22 år efter lagens ikraftträdande. Genom kungl. förordning skall bestämmas när stadgandet i § 6 av 1925 års lag åter skall träda i kraft. Tidpunkten härför skall bestämmas till minst ett år efter förordningens offentliggörande. I motiven till 1940 års lagstiftning framhölls, att det under de rådande förhållandena kunde vara förbundet med förhållandevis stora svårigheter för unga danska medborgare, som vore bosatta i utlandet, att göra besök eller bosätta sig i Danmark, liksom det kunde vara svårt att få ansökningar om bibehållande av danskt medborgarskap behandlade i vanlig ordning.

I Finland gäller enligt 4 § 1 mom. i lag den 9 maj 1941 om förvärvande och förlust av finskt medborgarskap, att utlänning må på ansökan antagas till finsk medborgare om 1) han fyllt 21 år, 2) han under de närmast föregående fem åren haft sitt egentliga bo och hemvist i Finland, 3) hans vandel veterligen varit oförvitlig samt 4) han är och med fog kan antagas även främdeles vara i stånd att försörja sig och sin familj. För ogift utlänning under 21 år gälla särskilda bestämmelser. Enligt 6 § må under vissa förutsättningar finskt medborgarskap medgivas utan hinder av bestämmelsen i 4 § 1 mom. 2 punkten. Där synnerliga skäl äro, kan ansökan av förutvarande infödd finsk medborgare bifallas utan hinder av bestämmelsen i 4 § 1 mom. 4 punkten. Sådan eftergift må enligt 14 § även ske beträffande i Finland bosatt ingermanländsk eller östkarleksk flykting av finsk härstamning.

I 11 § stadgas, att om den, som på grund av födsel förvärvat såväl finskt medborgarskap som medborgarskap i främmande land, ej haft sitt egentliga bo och hemvist i Finland, ej heller såsom värnpliktig fullgjort eller begynt fullgöra aktiv tjänstgöring därstädes eller under minst två år där åtnjutit undervisning vid finsk- eller svenskspråkig läroanstalt och han icke heller haft annan sådan förbindelse med Finland, som vidhandengiver samhörighet med detta land, han går sitt finska medborgarskap förlustig vid uppnådd ålder av 22 år, ifall han då är medborgare i främmande land.

I Norge gäller enligt § 5 i lov den 8 augusti 1924 om norsk statsborgerrett — vilken lag tillkom efter förut omnämnda samarbete mellan delegerade för Sverige, Danmark och Norge — att norskt medborgarskap kan genom beslut av konungen eller den han bemyndigar beviljas en utlänning som 1) har fyllt 21 år; 2) har fast bostad i Norge och har bott där under de sist förflut-

na fem åren; 3) har fört en hederlig vandel och 4) är i stånd att försörja sig själv och sin familj. Har sökanden tidigare varit norsk medborgare, eller föreligga andra särskilda skäl, kan norskt medborgarskap beviljas en utlänning, som icke uppfyller de förut nämnda villkoren.

I § 9 av samma lag stadgas, att norsk man eller norsk ogift kvinna, som är född i utlandet och aldrig har bott i Norge, förlorar sitt norska medborgarskap vid fyllda 22 år. Konungen eller den han bemyndigar kan dock medgiva att medborgarskapet bibehålles. Den som har fullgjort norsk värnplikt eller uppehållit sig i Norge för sin utbildning eller eljest under förhållande som tyder på samhörighet med Norge, skall vid tillämpningen av detta stadgande anses ha bott i Norge.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår ha vissa förslag framkommit om ändringar i 1924 års lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap. Sålunda ha till en början ifrågasatts vissa lättnader i villkoren för upptagande till svensk medborgare genom naturalisation.

För att någon skall kunna upptagas till svensk medborgare genom naturalisation fordras enligt 5 § medborgarskapslagen, att sökanden 1) fyllt 21 år, 2) sedan fem år har hemvist här i riket, 3) gjort sig känd för hederlig vandel och 4) har möjlighet att försörja sig och sin familj. Kungl. Maj:t må emellertid bevilja svenskt medborgarskap utan hinder av kraven på viss ålder och viss tids hemvist i riket, om sökandens upptagande till svensk medborgare finnes medföra gagn för riket eller sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller eljest med hänsyn till sökandens förhållanden synnerliga skäl föreligga för hans upptagande till svensk medborgare. Däremot må eftergift ej ske från kraven på hederlig vandel och försörjningsförmåga.

I den av socialstyrelsen verkställda utredningen om utlandssvenskarna har styrelsen föreslagit viss ändring i 5 § medborgarskapslagen i syfte att bereda lättnader i villkoren för återvinnande av svenskt medborgarskap. Enligt förslaget skulle Kungl. Maj:t erhålla befogenhet att, när fråga är om förutvarande svenska medborgare, medgiva dispens även från de i paragrafen uppställda villkoren om hederlig vandel och försörjningsförmåga.

Detta förslag har mottagits med så gott som enhälligt gillande i de yttranden som avgivits över styrelsens betänkande. Endast såtillvida har erinran framställts som ett par myndigheter väl tillstyrkt förslaget om rätt för Kungl. Maj:t att medgiva dispens från kravet på försörjningsförmåga men avstyrkt förslaget i vad det avsåge möjlighet till eftergift från kravet att sökanden skulle ha gjort sig känd för hederlig vandel.

Vad först angår kravet att sökanden skall äga möjlighet att försörja sig och sin familj är det uppenbart, att detta i princip bör upprätthållas. Emellertid kunna obestriddligen, särskilt då fråga är om personer som tidigare varit svenska medborgare, fall förekomma, då ett upprätthållande av kravet med hänsyn till omständigheterna framstår såsom obilligt. Väl torde den i lagen givna formuleringen av kravet lämna utrymme för en tämligen fri prov-

ningsrätt för Kungl. Maj:t beträffande vad som i detta hänseende skall fordras, men om exempelvis sökanden under de senaste åren åtnjutit fattigvårdsunderstöd, som ej återbetalats, läser hinder för naturalisation få anses föreligga. Särskilt under nuvarande förhållanden kan det inträffa att en svenskfödd kvinna, som genom äktenskap med utlänning och utflyttning till mannens hemland förlorat sitt svenska medborgarskap, efter mannens död eller eljest efter äktenskapets upplösning icke kan återvinna svenskt medborgarskap på grund av att hon icke kan anses fylla lagens krav på försörjningsförmåga. Fall av denna art, då sålunda ansökan om naturalisation måst avslås av Kungl. Maj:t, ha hittills icke förekommit i något större antal. Det kan emellertid icke anses tillfredsställande att möjlighet saknas att i dylika fall göra avvikelse från det nu i lagen uppställda kravet. Jag ansluter mig därför till socialstyrelsens förslag om en uppmjukning av medborgarskapslagen på denna punkt.

Enligt socialstyrelsens förslag skulle det nya undantaget gälla endast de fall då sökanden tidigare varit svensk medborgare. Även i andra fall kunna visserligen starka skäl tala för att eftergift från kravet på försörjningsförmåga medgäves, såsom exempelvis då sökanden bott här i landet mycket lång tid, kanske nästan hela sitt liv, och först då den egna försörjningsförmågan tryter söker svenskt medborgarskap. De skäl som tala för dispensmöjlighet ha emellertid icke samma tyngd när det gäller personer som icke tidigare varit svenska medborgare. Försiktigheten synes därför bjuda att nu begränsa dispensmöjligheten till de fall då sökanden tidigare varit svensk medborgare.

Enligt socialstyrelsens förslag skulle, när sökanden tidigare varit svensk medborgare, eftergift kunna ske även från kravet att sökanden skall ha gjort sig känd för hederlig vandel. Såsom i ett par yttranden anförts möta emellertid från principiell synpunkt betänkligheter att medgiva dispens från ett dylikt krav. Redan genom formuleringen av det uppställda villkoret läser Kungl. Maj:t ha befogenhet att bortse från förhållanden som ligga långt tillbaka i tiden, såframt sökandens därefter förda vandel icke giver anledning till anmärkning. Tillräckliga skäl för en vidgad dispensmöjlighet för Kungl. Maj:t i detta avseende ha enligt min mening icke förebragts. Jag anser mig därför icke böra föreslå någon ändring av medborgarskapslagen på denna punkt.

Såsom i den förut lämnade redogörelsen omnämnts, har vid 1943 års riksdag ifrågasatts, om icke i samband med sådan ändring av medborgarskapslagen, att Kungl. Maj:t ägde naturalisera förutvarande svenska medborgare även om de ej uppfyllde kravet på försörjningsförmåga, borde vidtagas ändring i fattigvårdslagstiftningen så att statens skyldighet att ersätta fattigvårdssamhälle dess kostnader för obligatorisk fattigvård av förutvarande svenska medborgare finge fortbestå, även sedan dessa genom dispens förvärvat svenskt medborgarskap. Jag vill i anledning härav framhålla, att endast svenska medborgare ha hemortsrätt enligt fattigvårdslagen och att den, som genom naturalisation blir svensk medborgare, icke förvärvar hemortsrätt så länge han åtnjuter annan obligatorisk fattigvård enligt 1 § fattigvårdslagen än vissa kost-

nader för skolgång, läkarvård o. d. Om en utländsk medborgare, som åtnjuter obligatorisk fattigvård av nu ifrågavarande art, upptages till svensk medborgare trots den bristande försörjningsförmågan, lärers därför fattigvårdssamhällets rätt till gottgörelse av staten kvarstå, så länge fattigvård utgår. Vidare gäller, att den som fyllt sextio år icke därefter kan förvärva ny hemortsrätt. I fråga om person, som naturaliseras vid högre ålder, föreligger således städse rätt för fattigvårdssamhälle till gottgörelse av staten för sådan fattigvård som nu angivits. Vad åter angår de fall, då en utlänning som icke åtnjuter fattigvård upptages till svensk medborgare och han, efter att genom mantalsskrivning före sextio års ålder ha vunnit hemortsrätt i visst fattigvårdssamhälle, skulle under något följande år komma i behov av fattigvård, gäller redan nu att fattigvårdssamhället icke har någon rätt till gottgörelse av staten för den fattigvård som sålunda utgives. Den av mig föreslagna lättnaden i kravet på försörjningsförmåga vid naturalisations beviljande kan visserligen tänkas föranleda en något ökad risk för att den som naturaliserats framdeles kan bli i behov av fattigvård. Denna möjlighet kan dock icke anses utgöra tillräcklig anledning att frångå nyssnämnda princip i fattigvårdslagen.

I direktören Swartlings förut berörda framställning ifrågasätts vissa ändringar i bestämmelserna om medborgarskapet för barn till utländsk fader och svensk moder. Därvid åsyftas det förhållandet, att barn i äktenskap mellan utländsk man och svensk kvinna, vilken även efter äktenskapets ingående kvarstannar här i riket och sålunda behåller sitt svenska medborgarskap, icke förvärvar svenskt medborgarskap, om äktenskapet upplöses och vårdnaden om barnet av domstol tillerkännes modern. Enligt medborgarskapslagen är barnet från födseln utländsk medborgare, eftersom fadern är utlänning. Det synes ej lämpligt att låta domstols beslut om skillnad i äktenskapet och vårdnaden om barnet utan vidare medföra att barnet skall anses ha förvärvat moderns svenska medborgarskap. En sådan bestämmelse skulle i tillämpningen vålla svårigheter för myndigheter och andra, som ha att taga ställning till frågan om barnet är att anse som svensk medborgare eller ej. Skall barnet tillerkännas svenskt medborgarskap, bör detta för undvikande av osäkerhet ske i form av ett beslut av auktoritativ myndighet. Enligt medborgarskapslagen sker detta genom naturalisation. Några olägenheter av att detta förfaringsätt användes torde icke föreligga. Enligt Swartlings mening skulle visserligen hinder för naturalisation såsom regel föreligga med hänsyn till kravet på försörjningsförmåga. Kungl. Maj:t torde dock i sådana fall som det förevarande ha tämligen fri prövningsrätt i nämnda hänseende. Jag anser därför någon ändring av medborgarskapslagen icke böra ske i anledning av den föreliggande framställningen. Jag vill påpeka, att barnet, om det sedan födseln oavbrutet haft hemvist i Sverige, enligt 2 § medborgarskapslagen automatiskt vinner svenskt medborgarskap vid uppnådd ålder av tjugutvå år.

I den framställning från utlandssvenskarnas förening, för vilken förut redogjorts, har ifrågasatts en tillfällig utvidgning av möjligheterna för utomlands födda svenskar att bibehålla sitt svenska medborgarskap även efter uppnådda tjugutvå år. Enligt 9 § medborgarskapslagen gäller, att svensk man eller svensk ogift kvinna, som är född utom riket och aldrig här haft hemvist, förlorar sitt svenska medborgarskap vid nyssnämnda ålder, såframt ej dessförinnan Kungl. Maj:t på ansökan medgivit att medborgarskapet ändå må bibehållas. Föreningen har hemställt, att genom ändring av medborgarskapslagen eller genom en fristående lag sådana bestämmelser måtte utfärdas, att personer, vilka efter krigets utbrott eller den senare dag som kunde finnas lämplig uppnått tjugutvå år, erhöle rätt att viss tid efter krigets slut här taga hemvist eller göra ansökan om bibehållande av svenskt medborgarskap med verkan enligt 9 § medborgarskapslagen. Såsom skäl till lagändringen åberopar föreningen, att under nuvarande förhållanden svårigheter föreligga för de svenska medborgare som vistas utomlands att vidtaga de åtgärder som avses i nämnda lagrum. Föreningen hänvisar vidare till att tillämpningen av motsvarande stadgande i dansk lag genom en provisorisk lagstiftning tills vidare uppskjutits.

Det är obestridligt, att vissa svårigheter kunna föreligga för utomlands bosatta svenska medborgare att vidtaga åtgärder för bibehållande av svenskt medborgarskap enligt bestämmelserna i 9 § medborgarskapslagen. Läget kan dock ej anses jämförbart med det som råder för utom Danmark bosatta danskar. I stort sett torde ännu tillfällen stå öppna för de nu ifrågavarande utomlands bosatta svenskarna att komma i förbindelse med svenska diplomatiska eller konsulära myndigheter och genom deras förmedling göra ansökan enligt 9 § medborgarskapslagen, även om förfarandet givetvis drager längre tid än under normala förhållanden. Jag anser mig därför icke böra förorda att, såsom skett i Danmark, tillämpningen av regeln i 9 § medborgarskapslagen om förlust av medborgarskap vid uppnådda tjugutvå år skulle tillfälligt upphävas för alla dem, som uppnå denna ålder. En dylik lagstiftning skulle omfatta även sådana utomlands bosatta svenskfödda, som icke önska behålla sitt svenska medborgarskap. Jag vill vidare erinra om att bestämmelsen i 9 § medborgarskapslagen icke innebär någon ovillkorlig rätt för vederbörande att få behålla sitt svenska medborgarskap utan att det ankommer på Kungl. Maj:t att pröva huruvida medgivande därtill skall lämnas. Skulle de nuvarande förhållandena medföra, att ett beslut av Kungl. Maj:t enligt 9 § medborgarskapslagen ej kan erhållas före den i lagen bestämda tiden, synes frågan om vederbörandes medborgarskap böra prövas enligt reglerna om naturalisation i 5 § av lagen. Därest vad jag förut förordat vinner bifall, kommer Kungl. Maj:t att i dylika fall äga eftergiva samtliga de för naturalisation uppställda villkoren utom kravet att sökanden skall ha gjort sig känd för hederlig vandel. Kungl. Maj:t torde därför kunna pröva frågan om naturalisation efter samma principer som om ärendet rört medgivande enligt 9 § medborgarskapslagen. Någon ytterligare lagstiftningsåtgärd i det av föreningen avsedda syftet finner jag med hänsyn härtill icke böra vidtagas.

I sin utredning har socialstyrelsen avstyrkt vissa framställda förslag om lagändring i den riktningen, att svensk kvinna som ingår äktenskap med utlänning skulle få rätt att även efter det hon flyttat till mannens hemland behålla sitt svenska medborgarskap. De nu gällande bestämmelserna i detta avseende sammanhånga med principen att gift kvinna i regel följer mannen i medborgarskapshänseende. Från denna princip har redan i 1924 års medborgarskapslag gjorts vissa icke oväsentliga undantag. Skäl torde otvivelaktigt kunna anföras för att frågan om gift kvinnas ställning i medborgarrättsavseende bör bli föremål för förnyat övervägande. Då emellertid flertalet andra länder upprätthålla den nyss angivna principen, torde för undvikande av bl. a. dubbelt medborgarskap frågan om möjligt böra lösas internationellt. I varje fall bör frågan, huruvida en revision i sådan riktning av vår medborgarskapslagstiftning skall vidtagas, föregås av gemensamma överläggningar med våra nordiska grannländer. Då de nuvarande förhållandena icke medgiva detta, synes frågan böra för närvarande anstå.

Den av socialstyrelsen berörda frågan om en förbättrad upplysning om medborgarskapslagens bestämmelser torde få upptagas i annat sammanhang.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa bifaller Hans Maj:st Konungen.

Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 februari 1944.

Närvarande:

justitieråden *ALSÉN,*
LIND,
regeringsrådet *EKLUND,*
justitierådet *ERICSSON.*

Enligt lagrådet den 9 februari 1944 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 januari 1944, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlå- tande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsassessorn Sven Romanus.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena och chefen för socialdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets den 14 februari 1944 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 21 januari 1944 remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap*; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Sigrid Linders.